

doc. dr. Darja Mertelj

UL - Filozofska fakulteta, Oddelek za romanske jezike in književnosti, italijanistika

Ljubljana, 22. april 2019

RECENZENTOVA* PISNA UTEMELJITEV OCENE UČBENIŠKEGA GRADIVA – delovni učbenik *AL DENTE 2 (za raven A2), založba CASA DELLE LINGUE*

* vse osebe v besedilu so ubesedne s slovničnim moškim spolom, vendar se nanašajo na osebo/e poljubnega spola.

Uvodni, krajši oris učbenika

Delovni učbenik *AL DENTE 2* je namenjen mlajšim odraslim na deloma začetni stopnji učenja italijanščine kot tujega/drugega jezika, torej za osebe, ki že obvladajo osnove italijanščine na ravni A1. Kljub temu, ter tudi upoštevajoč dejstvo, da ni razpoložljivih primernih učbenikov za specifično starostno skupino najstnikov med 15 in 19 leti, je primeren (tudi) za učence s poukom **italijanščine kot drugega jezika** (na narodnostno mešanem območju slovenske Istre), in sicer za 1. in 2. letnike v gimnazijah in srednjih tehniških ter strokovnih šolah, pa tudi za 1., 2. in 3. letnik srednjih poklicnih šol (za vsa tri leta skupaj). Vsekakor pa je *AL DENTE 2* primeren tudi za učence pri pouku **italijanščine kot tujega jezika** (v gimnazijah in srednjih tehniških ter strokovnih šolah), in sicer za nadaljevalno stopnjo za 2. in 3. letnik, po začetni stopnji v 1. letniku.

Ob prvem listanju delovnega učbenika opazimo, da se zgleduje po anglosaških učbenikih za angleščino kot tuji/drugi jezik: prevladuje prelom strani na dva stolpca, bogato slikovno gradivo, ki pa ne prevlada nad besedilnim delom učbenika (razen na uvajalni strani v posamično učno enoto, ki nudi bogato in jasno fotografijo, neposredno povezano s tematiko učne enote; med preostalim slikovnim gradivom pa so številne manjše fotografije in popularni piktogrami).

Učbenik nudi to, kar lahko učitelj tujega/drugega jezika pričakuje od sodobnega učbenika: barvit, raznolik, ažuren, mestoma zabaven, poučen, pregleden. Tako kot prvi učbenik serije *AL DENTE*, ima tudi učbenik za raven A2 smiselno členjene učne enote po principu uvodne in še treh zaporednih »dvojnih, sosednjih strani« (označene s turkiznim, modro-zelenim robom), ki zaokrožujejo po eno temo učne enote, omogočajo sorazmerno kratke in zelo pregledne učne korake od vnosa (bralno in/ali slušno razumevanje) do uporabe (vódeno govorjenje in/ali pisanje kratkih besedil po načelu »personalizacije« vnosnih besedil, ki služijo kot besedilni zgledi), napotki za tako nalogo so na tej stopnji v zelenem polju, na strani spodaj desno.

Izjema pri tej zasnovi je tudi pri tem učbeniku krajša uvajalna učna enota, tokrat uvodoma osveži poznavanje nekaterih dejstev o Italiji, nagovori učence o njihovih preferencah in jih spodbudi k premisleku o učenju (tujih/drugih) jezikov (naslov uvodnega sklopa: »Musica per le mie orecchie!«

Zatem sledi enaka zasnova kot v prvem učbeniku serije *AL DENTE*: najprej »dve sosednji strani« zgolj za pregled in urjenje slovničnih struktur cele učne enote (rumeni strani, z oranžnim zgornjim robom – »Grammatica«), nato »dve sosednji strani« za utrjevanje/urjenje besedišča (sinje modri z modrim robom – »Parole«), pri čemer ima slednja ob desnem robu polje z nalogami za urjenje glasov (»Suoni«). Sledi »dvojna stran« z zelenim robom za kulturno-civilizacijske vsebine (»Salotto culturale«), kjer se nadaljuje princip več

krajših (ne pa več povsem kratkih), obvladljivih besedil ter nalog za razvijanje razumevanja, ki jim neposredno sledijo naloge za pisno/govorno izražanje učenca.

Učno enoto zaključuje »dvojna stran« z rdečim robom (»Compiti finali«), kjer sta vsakič dve nalogi: iztočnice za skupinski in za individualni pisni/govorni »projekt« na temo učne enote. Ob obeh so vsakič predlagane tudi učne strategije, ki so za dano nalogo kar najbolj smiselne in podporne. Na tej strani so za oba »projekta« tudi spodbude, da se izdelke učencev objavi realno ali virtualno. Ideje v nalogah so duhovite, zanimive, ustvarjalne, vendar obenem primerne, smiselne zahtevnosti, za raven A2: glede na napotke se zdijo sicer zahtevnejše, toda so povsem izvedljive, če učenci deloma posnemajo, deloma priredijo in tako so-ustvarjajo svoja besedila po zgledu prehodnih v učni enoti.

Na sosednji, še »rdeči« strani, je vsakič najprej ena tabela za samo-presojo doseženega *produktivnega* znanja jezika (tj. znati povedati in/ali napisati) in pod njo polje za miselno in čustveno samopresojno učenca ob pisanju in/ali govorjenju. Sledi še preprosta in učinkovita tabela za presojo kakovosti govornih predstavitev/prezentacij sošolcev/kolegov, da lahko učenci njihovo ocenjevanje izvedejo v italijanščini, torej s tem dodatno urijo svojo produktivno rabo italijanščine kot tujega/drugega jezika.

V vsaki drugi učni enoti je zadnja dvojna stran namenjena video-razumevanju dveh nekoliko daljših (glede na A1) video-posnetkov (dolžina pribl. 3 do 6 min), pri čemer je za vsak video že pripravljen niz nalog za učenca, ki ga vodijo od razumevanja (2-3 naloge za preverjanje razumevanja) do nalog, ko piše in govori o tematiki video-posnetka, vsakič ob 3-4 nalogah, ki so povezane z učenčevo osebnostjo in njegovimi izkušnjami.

V zadnji tretjini učbenika najdemo še:

- a) 24 strani oz. 12 »dvojnih« strani (z zeleno črto zgoraj, sklop 'Viaggio in Italia'), s srednje dolgimi besedili in fotografijami o kulturno-civilizacijskih vsebinah: umetnost in zgodovina (»Arte e storia«), pomembne osebnosti iz italijanske zgodovine, ki so doprinesle k evropski in svetovni civilizaciji (»Personaggi«), naravne znamenitosti (»Territorio e natura«), ter svetovno znani izdelki italijanske industrije (»Made in Italy«). Ta sklop je manj didaktiziran z nalogami, ki bi vodile učenca pri bralnem razumevanju, kljub temu pa nudijo glosarček z najbolj specifičnimi izrazi, ki (naj) si jih učenci poiščejo v svojem prvem jeziku. Vsakič je vključen tudi okvirček s spodbudami za poglobljanje posamične tematike prek spleta in vsakič tudi naloga za urjenje produktivnih kompetenc učenca: govorjenje/pisanje o isti tematiki, toda o svoji državi, regiji, izkušnji ipd.
- b) 14 strani s primeri celotnih izpitnih pol štirih italijanskih izpitov za certificirano znanje italijanščine (CILS A2, CELI A2, PLIDA A2, CERT.IT A2), s čimer lahko učenci/učitelji preverijo, ali so ob zaključku učnega obdobja na ravni A2 dosegli predvideno raven znanja italijanščine kot TJ, tudi po italijanskih standardiziranih kriterijih. Strani so obenem bogat vir nalog za razvijanje in preverjanje receptivnega in produktivnega znanja, ki ga učitelji lahko seveda uporabijo tudi prej v učnem procesu.
- c) Sledi 28 strani nalog (pribl. 4 strani za vsako učno enoto) z dodatnimi nalogami za posamično učno enoto (»Esercizi«, torej delovni zvezek za (predvidoma) domače delo učenca), najprej z nizom slovničnih in besediščnih nalog, ki jim sledi niz nalog in besedil za bralno in slušno razumevanje, ter naloga za pisno sporočanje.
- d) V zaključnem delu učbenika je »priročna učenčeva slovnica« v obliki 14 »rumenih« strani s preglednicami vseh slovničnih struktur za raven A2, obravnavanih v tem učbeniku.
- e) Na predzadnjih straneh učbenika sta še politični in fizični zemljevid Italije.
- f) Povsem na koncu so navedeni podatki skupine avtorjev, govorcev za slušna in video besedila ter navedba vseh virov (znak brežhibne profesionalne etičnosti).

Učbeniku sta priložena CD (z 88 slušnimi besedili različnih dolžin, največ do pribl. 6 min) in DVD z osmimi video posnetki (dolžine pribl. 3 do 6 minut).

Tehnične lastnosti in vsebine učbeniškega kompleta *AL DENTE 2*, po učnih enotah

Celoten delovni učbenik obsega 245 strani, vse v barvnem tisku. Namenjen je aktivni uporabi, tj. učenci vanj pišejo. Ima dve uvodni preglednici:

- a) predstavitev strukture vsake učne enote;
- b) kazalo vsebine, kjer kot novost na področju učbenikov italijanščine kot tujega/drugega jezika najdemo razdelek: besedilna zvrst (»tipologia testuale«), ki kaže prepričanje avtorjev te učbeniške serije, da naj bi se učitelji zavedali, da osveščenost glede besedilne zvrsti/žanra od začetnih ravni znanja jezika dalje pomaga bolje razumeti in bolje pisati/govoriti besedila;

Sledi dvojna stran s stripom: v oblačkih so primeri govornih dejanj, ki učencu pomagajo, da se bolje znajde v razredu glede razrednega jezika: svojega in učiteljevega. Ta(k) strip bi bil enako primeren tudi že na ravni A1.

V učbeniku je po krajši, uvodni učni enoti še osem nadaljnjih, ki jim je namenjeno po 12 strani. Teme so del sveta mlajših odraslih, torej sveta, v katerega bodo srednješolski najstniki komaj vstopili. Mestoma so seveda tematike take, da so povsem aktualne tudi za srednješolce:

- 0) Musica per le mie orecchie! ('Glasba za moja ušesa')
- 1) Siamo così ('Taki smo'), glavni cilj produktivnega znanja (GCPZ): opisati svoje razpoloženje, čutenje, stališča, (ne)strinjanje, pomembne predmete v vsakdanjiku;
- 2) Case di stile ('Dizajnerska bivališča'), GCPZ: opisati opremo zasebnih in javnih prostorov, primerjati slog v preteklosti in v sedanjosti;
- 3) Correva l'anno ...('Pisalo se je leto ...'), GCPZ: opisati šolo v preteklosti, tudi svoje navad, opisati modne trende v neke preteklem obdobju;
- 4) Artigianato e mestieri ('Umetna obrt in poklici'), GCPZ: znati napisati opis storitev, ki jih učenec ali nek poklic nudi, opisati delo/poklic/hobi, ki bi se ga želel naučiti;
- 5) Società del benessere ('Družba blagostanja'), GCPZ: opisati upravljanje s časom v sedanjosti in prihodnosti, opisati bolezni in zdravstvene težave, opisati zdravo družbo prihodnosti;
- 6) Lo compriamo? ('A ga kupimo?'), GCPZ: opisovati proces nakupovanja, dajati napotke in nasvete na to temo, napisati oglas za prodajo online;
- 7) Andata e ritorno ('povratna vozovnica'), GCPZ: pripovedovati o nekem potovanju (izmenjavanje PP in IM), opisati zaželeno destinacijo, opisati vrste popotnikov oz. turistov, dajati prometne napotke;
- 8) Fatti e misfatti ('Dejstva in zablode'), GCPZ: napisati pravila obnašanja v razredu, vključujoč npr. senzibilizacijo proti vandalizmu, za primerno državljansko ravnanje v družbi sedanjosti in prihodnosti.

PREDNOSTI učbenika

Zelo bogat s privlačno vizualno opremo, zelo pregleden, jasno strukturiran, primerno zgoščen in zračen obenem, vsekakor se zdi preprost za uporabo, tako za učenca kot za učitelja. Osredotoča se dejansko na to, da učitelja podpre na vsaki strani, da učenca pripelje od spoznavanja in razumevanja sporočil, besedil, dialogov ipd., do tvorjenja (osebnih, personaliziranih) govornih in pisnih besedil, v katerih učenec sporoča oz. se sporazumeva o svojem svetu, o svojih pomembnih zadevah v njem.

Domnevno najpomembnejši "sekundarni" cilj učbenika je ta, da želi biti po vsebinah nedvomno ne le privlačen, pač pa v visoki meri tudi vsebinsko poučen za mlade ljudi; ima tudi internacionalno, evropsko noto, kar je redka lastnost dosedanjih učbeniških kompletov za italijanščino kot tujega/drugega jezika.

Ne nazadnje, učbenik želi biti sodoben tudi glede IKT: vsak učenec z učbenikom dobi tudi CD z 88 slušnimi besedili in DVD z osmimi video-posnetki različnih žanrov, oboje lahko uporabnik kopira na poljuben medij. S tem je založba dosegla, da je učbenik kot celota uporaben oz. bolj dostopen tudi za učence, ki si ne morejo ali ne želijo kupiti stalnega dostopa do interneta (kot je v primeru kod za prijavo na spletne strani založb).

Glede besedil je razvidna težnja avtorjev, da ponudijo več kratkih besedil za vsako tematiko učnega sklopa, kot pa le eno daljše besedilo. Taka odločitev je za učenca ugodna: lažje in hitreje se znajde med besedili in v njih samih, si jih izbira kot besedilne modele/zglede (z manj ali več poistovetenja) in po vzorcu (z več ali manj »pretvarjanja« danih besedil, glede na svoje sposobnosti) sporoča o sebi ali se govorno sporazumeva. Jezik v besedilih je primerno usklajen z ravnjo učbenika.

Učbenik je zasnovan na dejavnostih: učenec je stalno soočen z izvajanjem različnih nalog v procesu učenja: naloge za razvijanje razumevanja vnosnih besedil, naloge za prepoznavanje in sistematiziranje slovničnih struktur, naloge za dodatno utrjevanje besedišča ter naloge za razvijanje govorne in pisne zmožnosti.

Zelo prijetna zanimivost in drugačnost učbenika **AL DENTE 2**, namreč da so avtorji neobičajno pokombinirali tematike in slovnične strukture, je podobna kot v prvem učbeniku te serije: to prinaša prijetno osvežitev za učitelja, morda navajenega na določene, ustaljene kombinacije tematika + slovnična struktura) – seveda, če bo to sprejel z navdušenjem ali vsaj z zadovoljstvom.

CD in DVD za učenca, kot sestavna dela učbenika

Slušna besedila za vse učne enote (ter za domače naloge, za sklop »Esercizi«) so na voljo na enem CD-ju. Na njem je zvočnih posnetkov, ki so tipološko zelo raznolika ter privlačna in koristna, saj učenci slišijo vloge/glasove deklet, fantov, moških, žensk, seniorjev in seniork, rojstnih in ne-rojstnih govorcev italijanščine, sliši se tudi različne dialektalne/narečne obarvanosti: različnih govorcev je sedem (7). Zvočna besedila so raznolika, številni dialogi (intervjuji) in daljši govori, tudi fonološki del za urjenje izgovarjave in intonacije je v veliki večini v obliki kratkih dialogov, tako da učenci obenem ponavljajo/utrjujejo komunikacijo. Besedila na CD-ju so dolga od pribl. sekund do min.

Na DVD-ju je 8 raznolikih video-posnetkov, v dolžini pribl. 3 do 5 minut, večina je dolga pribl. 3 do 4 minute. Posnetki so izjemno raznoliki, večina s številnimi trenutki humorja in/ali ironije, nekateri so zabavni v celoti. Prav ta lastnost je rdeča nit pri vseh posnetkih in bo lahko učitelju, ko jih bo uporabljal pri pouku (ali dal za domačo nalogo »ogled/e z nizi nalog za razumevanje«), pretehtala dejstvo, da se ne nanašajo na svet srednješolskega najstništva, pač pa na svet, ki je bil v preteklosti in bo v prihodnosti, vsekakor pa v času odraslosti, to pa je – ne nazadnje – tudi zelo vzgojno!

Pri video posnetkih na ravni A2 se zdi, da avtorjem nekako ni uspelo izbrati oz. ustvariti takih, ki bi bili vsi na približno enaki ravni zahtevnosti (na A2), glede marsikaterega na 2. polovici DVD-ja menim, da bi bil lahko brez težav uporabljen na ravni A1, npr. št. 5, 6 in 7, št. 8 pa je kar zelo jezikovno zahteven video.

Učenci lahko dostopajo do transkripcij zvočnih in video posnetkov (ter rešitev nalog) na spletni strani založbe Casa delle Lingue.

Ključek USB & priročnik za učitelja za AL DENTE 2 – to ni bilo predmet recenzije

Ključek USB ni namenjen učencem, pač pa le učitelju, na njem je celoten učbenik z vsemi dodatnimi komponentami v e-obliki (tudi priročnik za učitelja, rešitve nalog ter transkripcije zvočnih in video posnetkov).

Besedišče

V starostnem obdobju srednješolcev, tj. starejših najstnikov, je sistematično poučevanje in učenje besedišča zelo pomembno, še zlasti tako, da ne poteka z učenjem/ponavljanjem, utrjevanjem posamičnih izrazov, pač pa tako, da ga učenci uporabljajo v sporazumevalnih situacijah, značilnih za raven A2. Vsaka učna enota ima svojo vodilno tematiko, s številnimi besediščnimi sklopi: v tem učbeniku je ta vidik še prav posebej poudarjen in

(najmanj) enkrat na vsaki dvojni strani je naloga, ki učenca spodbudi k uporabi novega besedišča v pisni/govorni komunikaciji, tako v »šolskih« učnih enotah, kot v »delovnem zvezku« (na koncu tega učbenika).

Dodaten in smiseln vir besedišča iz vsake učne enote so tudi besedila za kulturno-civilizacijske vsebine (na koncu vsake enote in večji sklop v zadnji tretjini učbenika) ter besedila (bralna in slušna) in naloge v zglelih izpitov za certifikate o znanju italijanščine na ravni A2, vsekakor pa tudi besedila video posnetkov.

Slovnica

Obnavljanje slovničnih struktur na ekspliciten in sistematičen način je nujni sestavni del učenja tujega jezika pri najstnikih in odraslih, seveda če je smiselno in v primerno nizkem obsegu umeščeno v razvijanje receptivnih in produktivnih sporazumevalnih kompetenc v ciljnem tujem jeziku. Na starostni stopnji srednješolcev bi bilo prepuščanje, da se slovnične strukture implicitno »vsrkajo« v učence, povsem neustrezno. V tem učbeniku so slovnične strukture v vnosnih besedilih (v prvih treh sklopih vsake učne enote) obarvane z rumeno, s čimer učencem omogočijo hitrejše zaznavanje nove strukture, v nalogah opazovanja in sistematiziranja neposredno po obravnavanju razumevanja besedila so učenci aktivno vključeni (implicitno obravnavanje slovnice), neposredno zatem pa slovnično strukturo že lahko uporabijo v lastni (vódeni) komunikaciji.

Cela stran slovničnih nalog (nižje in srednje kognitivne zahtevnosti) se nahaja ob koncu vsake učne enote, takoj ob slovničnih tabelah z oblikami in zgledi uporabe strukture v povedih in/ali kratkih dvovrstičnih dialogih. Ob tem učbeniku bi učenci morali dosežati ne le tekočnost, pač pa tudi pravilnost pri uporabi italijanščine kot tujega jezika.

Kulturno-civilizacijske vsebine

V učbeniku *AL DENTE 2* je na voljo veliko t. im. kulturno-civilizacijskih vsebin o Italiji, od tradicionalnih zgodovinskih do sodobnih, vsekakor je avtorjem uspelo povezovati samega učenje jezika s spoznavanjem Italije in dejstev s področja italijanske t. im. visoke in vsakdanje kulture, ki ni predstavljena stereotipno ali zastarelo. Naloge spodbujajo učence k primerjavi s podobnimi pojavi, ki so tematizirani v besedilih in posnetkih, v njihovem osebni in javni življenju.

Učitelji bodo zlahka povezovali vsebine učbenika s posrednimi in z neposrednimi izkušnjami učencev v Sloveniji, saj ne le za dvojezično območje Republike Slovenije in neposredno bližino Italije, pač pa za večino Slovenije lahko predpostavimo, da ji določeni elementi italijanske kulture niso tuji. V nasprotnem primeru pa se bodo učenci naučili veliko novega in zanimivega o kulturi svoje zahodne sosedne.

Možni izzivi za učitelja

Tehnika učnega/didaktičnega prevajanja (ital. traduzione didattica) postaja vedno bolj uveljavljena, nekateri teoretiki poimenujejo ta pojav postopen prehod iz komunikacijskega v post-komunikacijsko poučevanje tujih/drugih jezikov. Vloga učnega prevajanja je v tem, da gre za tehniko urjenja pisne/govorne rabe ciljnega jezika (če gre za učno prevajanje v ciljni jezik). Obenem ta učna tehnika sama po sebi osvešča učence glede komunikacijske vrednosti jezika, ki se ga učijo, saj »se sklicuje« na komunikacijsko in pragmatično delovanje lastnega prvega/maternega jezika. Morda bodo naloge učnega prevajanja postale izziv tudi za učitelje italijanščine kot tujega jezika?

Drugo področje izziva (za učitelja) je dejstvo, da didaktizirani video posnetki predstavljajo zasebni in poklicni svet mlajših odraslih, ne pa najstnikov v srednješolskem izobraževanju. Zelo verjetno jim bosta situacijska ironija in humor med (mlajšimi) odraslimi sicer zelo všečna, toda priporočljivo bi bilo, da učitelji poiščejo in po potrebi didaktizirajo še dodatne videoposnetke, na katerih so protagonisti prav srednješolski najstniki.

Ocena skladnosti učnega gradiva s sodobnimi spoznanji strok, ki opredeljujejo predmet oz. področje

V delovnem učbeniku **AL DENTE 2** princip poučevanja in učenja vseskozi temelji tako na nezavednemu usvajanju jezika kot na zavestnem učenju italijanščine kot tujega/drugega jezika, s poudarkom na aktivnem učencu, ki je stalno soočen z nalogami, ki od njega terjajo delovanje v ciljnem jeziku. Izmenjujejo se dejavnosti za bralno in slušno razumevanje, neposredno zatem pa sledi urjenje tekočnosti in pravilnosti v pisnem in govornem izražanju (prevladuje pretežno vódeno posnemanje za to raven značilnih jezikovnih in sporazumevalnih vzorcev v krajših besedilih).

Obenem učbenik s svojo jasno označenostjo in sistematičnostjo, z nalogami aktualizacije/personalizacije za učence, s spodbudami za uporabo smiselnih učnih strategij za posamične naloge ter nedvoumnimi zahtevami po izmenjavanju skupinskega in individualnega dela ter odgovornosti uzavešča v učencu zavest o učenju jezika kot procesu, ki poteka v interakciji in sodelovanju z drugimi, seveda tudi ob lastnem angažmaju/lastni zavzetosti in osebni odgovornosti.

Iz predhodno navedenega je razvidno, da je delovni učbenik **AL DENTE 2** skladen s sodobnimi predmetno-didaktičnimi spoznanji: gre za komunikacijsko zasnovano in na nalogah temelječe učno gradivo, ob katerem učenci razvijajo svoje kompetence v italijanščini kot tujem/drugem jeziku. Zasnovan je skladno s pedagoško-didaktičnimi spoznanji sodobne glotodidaktike, je jezikovno ustrezen, didaktično-metodično primerno zasnovan in oblikovno dovršen ter v skladu z učnimi načrti za italijanščino kot tuji/drugi jezik. Priporočam ga v potrditev za 1. in/ali 2. in/ali 3. letnike (odvisno od kurikula šole) v uvodnem odstavku navedenih vrst šol, od gimnazij do srednjih poklicnih šol, kjer poteka pouk **italijanščine kot drugega jezika** (na narodnostno mešanem območju slovenske Istre), vsekakor pa tudi za pouk **italijanščine kot tujega jezika**, in sicer za nadaljevalno stopnjo za 2. in 3. letnik.

doc. dr. Darja Mertelj,

didaktika italijanščine kot tujega/drugega jezika,

Filozofska fakulteta, Oddelek za romanske jezike in književnosti – italijanistika